

KULTURA

Činnost Evropské unie v oblasti kultury doplňuje kulturní politiku členských států v různých oblastech, k nimž patří například ochrana evropského kulturního dědictví, spolupráce kulturních institucí různých zemí a podpora volného pohybu tvůrčích pracovníků. Na kulturní odvětví mají vliv i ustanovení Smluv, která se kulturou výslovně nezabývají.

PRÁVNÍ ZÁKLAD A CÍLE

Lisabonská smlouva přikládá kultuře značný význam. V preambuli Smlouvy o Evropské unii (SEU) se výslovně hovoří o inspiraci „evropským kulturním, náboženským a humanistickým odkazem“. Podle Smlouvy je jedním z nejdůležitějších cílů EU respektovat „svou bohatou kulturní a jazykovou rozmanitost“ a dbát „na zachování a rozvoj evropského kulturního dědictví“ (článek 3 SEU). V článku 6 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU) je stanoveno, že Unie má v oblasti kultury pravomoc „provádět činnosti, jimiž podporuje, koordinuje nebo doplňuje činnost členských států“.

V [článku 167 SFEU](#) je dále upřesněna činnost EU v oblasti kultury: EU musí přispívat k rozkvětu kultury v členských státech a zároveň respektovat jejich národní a regionální různorodost a poukazovat na společné kulturní dědictví. Činnost Unie by měla podněcovat členské státy ke spolupráci a podporovat a doplňovat jejich činnost při rozšiřování znalostí a šíření kultury a dějin evropských národů.

V článku 13 Listiny základních práv Evropské unie se stanovuje, že „umělecká tvorba a vědecké bádání nesmějí být omezovány“. Dále je v článku 22 též listiny stanoven požadavek, aby „Unie [respektovala] kulturní, náboženskou a jazykovou rozmanitost“.

DOSAŽENÉ VÝSLEDKY

A. Politický vývoj

1. [Evropská agenda pro kulturu](#)

Dne 22. května 2018 přijala Komise Novou evropskou agendu pro kulturu, která navazuje na program přijatý v roce 2007 a poskytuje strategický rámec pro činnost EU v odvětví kultury. V nové agendě jsou navrženy tři strategické cíle, které mají sociální, ekonomický a vnější rozměr: 1) využití síly kultury k zajištění sociální soudržnosti a blahobytu, 2) podpora kreativity kulturní povahy v oblasti vzdělávání a inovací a k zajištění pracovních míst a hospodářského růstu, a 3) prohloubení mezinárodních kulturních vztahů. V této agendě jsou stanoveny lepší metody práce s členskými státy, občanskou společností a mezinárodními partnery. Provádí se

prostřednictvím pracovních plánů pro kulturu. V současné době je agenda prováděna [usnesením o pracovním plánu EU pro kulturu \(2023–2026\)](#), které Rada přijala dne 29. listopadu 2022.

Usnesení se zaměřuje na čtyři různé, avšak vzájemně se doplňující priority, kterými jsou:

- umělci a pracovníci v kultuře: posílení postavení kulturních a kreativních odvětví,
- kultura pro lidi: posílení účasti na kulturním životě a úlohy kultury ve společnosti,
- kultura pro planetu: plné využití potenciálu kultury,
- kultura pro partnerství v oblasti společné tvorby: posílení kulturního rozměru vnějších vztahů EU.

2. Mezinárodní kulturní vztahy

Společné sdělení nazvané „[Směrem ke strategii Evropské unie pro mezinárodní kulturní vztahy](#)“, které představila Komise a Evropská služba pro vnější činnost (ESVČ) v polovině roku 2016, je zaměřeno na navazování kulturní spolupráce mezi EU a jejími partnerskými zeměmi. Klade se v něm důraz na odhodlání Unie rozvíjet mezinárodní kulturní vztahy podporou neunijních zemí a prosazováním odlišné kultury členských států na základě kulturní diplomacie.

3. Mezikulturní dialog

Mezikulturní dialog je setrvalou prioritou EU a se vstupem Lisabonské smlouvy v platnost v roce 2009 získal ještě větší význam. V konkrétní oblasti kulturní politiky mají velký význam takové iniciativy, jako je iniciativa pro romskou kulturu, akce Mezikulturní města či dialog s Platformou pro mezikulturní Evropu.

B. Financování programů a podpůrné iniciativy

1. [Kreativní Evropa](#)

Kreativní Evropa je program zaměřený na kulturní a kreativní odvětví, který byl poprvé spuštěn na sedmileté období v roce 2014. Program zastřešil několik dřívějších programů EU: program MEDIA (1991–2013), program MEDIA Mundus (2011–2013) a program Kultura (2000–2013). Vzhledem k jeho úspěšnosti přijaly Parlament, Komise a Rada v květnu 2021 druhý program Kreativní Evropa (2021–2027), pro který byly vyhrazeny 2,44 miliardy EUR, což představuje 36% nárůst.

Hlavními cíli programu je 1) zachovávat, rozvíjet a prosazovat evropskou kulturní a jazykovou rozmanitost a evropské dědictví, a 2) zvyšovat konkurenceschopnost a hospodářský potenciál kulturních a kreativních odvětví, zejména odvětví audiovizuálního. Je rozdělen do tří složek: média, kultura a meziodvětvové složky.

V období 2021–2027 jsou hlavními novinkami programu:

- větší důraz na mezinárodní tvůrčí spolupráci a inovace,
- snazší přístup k financování prostřednictvím vyšší míry spolufinancování (více finančních prostředků pro projekty z programu Kreativní Evropa),
- důraz na podporu spolupráce na úrovni EU s cílem zvýšit celosvětovou konkurenceschopnost evropského audiovizuálního odvětví,

- program mobility pro umělce a pracovníky v odvětví,
- akce zaměřené na potřeby konkrétních tvůrčích oborů, jako je hudba, architektura a kulturní dědictví.

Program klade zvláštní důraz na tři oblasti: 1) na podporu hudebního odvětví, zejména soudobé a živé hudby, přičemž tato oblast obdrží finanční prostředky ze složky Kultura, kdy cílem je mimo jiné podpořit platformy propagující začínající umělce a distribuční sítě; 2) na upřednostňování ženských talentů, podporu umělecké a profesní kariéry žen a prosazování rovnosti mezi muži a ženami jakožto jedné z hlavních hodnot tohoto programu; a 3) na podporu inkluze tím, že se usnadní účast lidí se zdravotním postižením a osob ze sociálně marginalizovaných skupin v programu, a zjednodušením podávání žádostí.

2. [Evropská hlavní města kultury](#)

Evropská hlavní města kultury jsou jednou z nejznámějších a nejúspěšnějších kulturních iniciativ EU. Každý rok jsou hlavním městem kultury jmenována dvě města ze dvou různých zemí EU.

Města vybírá nezávislá odborná komise na základě kulturního programu, který musí mít silný evropský rozměr, musejí se ho účastnit místní obyvatelé všech věkových skupin a musí přispívat k dlouhodobému rozvoji města. Tato iniciativa byla zahájena v roce 1985 a dosud se do ní zapojilo více než 60 měst.

Pravidla a podmínky pro získání titulu platné až do roku 2033 včetně jsou stanoveny v [rozhodnutí č. 445/2014/EU](#). V roce 2017 došlo ke změně podmínek, takže iniciativa je nyní otevřena i zemím Evropského sdružení volného obchodu (ESVO) a Evropského hospodářského prostoru (EHP) ([rozhodnutí \(EU\) 2017/1545](#)).

3. Označení „[Evropské dědictví](#)“ a Evropský rok kulturního dědictví 2018

Označení „Evropské dědictví“ bylo původně zavedeno v roce 2005 jakožto mezivládní iniciativa mezi několika členskými státy. Na jejich žádost navrhla Komise v roce 2010, aby se z označení „Evropské dědictví“ formálně stala iniciativa EU. Označení bylo vytvořeno v roce 2011 [rozhodnutím č. 1194/2011/EU](#). Jeho hlavním cílem je prohlubovat mezikulturní dialog a pocit sounáležitosti evropských občanů s EU. Místa nesoucí označení „Evropské dědictví“ jsou vybírána na základě své mimořádné symbolické hodnoty, úlohy, již hrála v dějinách a kultuře Evropy a EU, a vztahu k demokratickým zásadám a lidským právům. Od roku 2013 získalo toto označení 60 míst.

Dne 30. srpna 2016 předložila Komise Evropskému parlamentu a Radě na jejich žádost návrh vyzývající k tomu, aby byl rok 2018 označen za Evropský rok kulturního dědictví. Tento návrh byl přijat v první polovině roku 2017. Záměrem Evropského roku kulturního dědictví bylo zdůraznit úlohu evropského kulturního dědictví při budování sdíleného smyslu dějin a identity. Na období od 1. ledna 2017 do 31. prosince 2018 obdržela iniciativa finanční prostředky ve výši 8 milionů EUR.

4. Ocenění

Kulturní politika EU podporuje udělování nejrůznějších [ocenění](#) na poli kulturního dědictví, architektury, literatury a hudby. Jejich cílem je ocenit vynikající kvalitu

a úspěch evropské činnosti v těchto oblastech a upozornit na práci umělců, hudebníků, architektů, spisovatelů a osob působících v oblasti kulturního dědictví. Poukazují také na bohatou kulturní rozmanitost Evropy a na význam mezikulturního dialogu a přeshraniční kulturní činnosti v rámci EU i mimo ni.

5. Nový evropský Bauhaus

Iniciativa [Nový evropský Bauhaus](#), kterou představila předsedkyně Komise Ursula von der Leyenová, byla oficiálně zahájena dne 18. ledna 2021. Jedná se o tvůrčí interdisciplinární projekt, který poskytuje možnost setkávat se a nabízí prostor pro navrhování budoucích forem života a bydlení na křižovatce mezi uměním, kulturou, vědou a technikou. Hlavním cílem této iniciativy je propagovat tvorbu míst k životu v souladu se [Zelenou dohodou pro Evropu](#) na základě podpory 1) inkluzivních přístupných míst k vedení dialogu mezi nejrůznějšími kulturami, disciplínami a osobami různého pohlaví a různých věkových kategorií, a 2) udržitelných řešení, která by respektovala ekosystémy naší planety. V rámci této iniciativy bude vypracován rovněž rámec finančních zdrojů, který by odpovídal víceletému finančnímu rámci (VFR). Dne 15. září 2021 zveřejnila Komise [sdělení](#) o Novém evropském Bauhausu, které podrobně popisuje jeho rámec, hlavní zásady a opatření i možnosti jeho financování.

C. Další iniciativy

Přístup EU ke kultuře zahrnuje také kulturní dědictví, zejména jeho ochranu.

Cílem, který EU sleduje prostřednictvím [směrnice 2014/60/EU](#), jež je přepracovaným zněním [směrnice 93/7/EHS](#), je chránit národní kulturní dědictví a sladit jeho ochranu se zásadou volného pohybu zboží. Tato směrnice zajišťuje fyzické [navracení kulturních statků](#), které byly nezákonně vyvezeny z území některého členského státu po lednu 1993, a zavádí mechanismy spolupráce a postupy navrácení těchto nezákonně vyvezených kulturních statků. Vztahuje se na veškeré kulturní statky vymezené jako „národní kulturní poklad umělecké, historické nebo archeologické hodnoty“ podle vnitrostátních právních předpisů.

Kromě toho Komise v návaznosti na Evropský rok kulturního dědictví 2018 zveřejnila pracovní dokument nazvaný „Evropský akční rámec pro kulturní dědictví“, v němž je ochrana ohroženého dědictví jedním z pěti pilířů rámce.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Parlament vyjádřil v řadě usnesení^[1] svůj dlouhodobý zájem o využití potenciálu kulturního a tvůrčího odvětví a o jeho možný rozvoj. Toto odvětví je nejen výrazem kulturní rozmanitosti, ale zaměstnává rovněž 7,5 % pracovní síly EU a tvoří přidanou hodnotu HDP ve výši přibližně 509 miliard EUR.

Ve svém [usnesení o soudržné politice EU pro kulturní a kreativní odvětví](#) z roku 2016 vyzval Parlament k přijetí strategického přístupu, který by umožnil využít potenciál tohoto odvětví, a požádal Komisi, aby pro něj vypracovala komplexní dlouhodobý rámec průmyslové politiky. Vyzval také k tomu, aby byla přijata opatření na zlepšení pracovních podmínek v tomto odvětví, např. jeho zahrnutím do Iniciativy na podporu

[1] Úř. věst. C 377 E, 7.12.2012, s. 142; Úř. věst. C 316, 22.9.2017, s. 88.

zaměstnanosti mladých lidí a také tím, že by byly poskytnuty finanční prostředky pro usnadnění pracovního uplatnění, podnikání a odborné přípravy.

Parlament také nabádal k vypracování strategického přístupu k úloze kultury ve vnějších vztazích. V rámci své přípravné akce schválené v rozpočtu na rok 2013 a 2014 a nesoucí název „Kultura ve vnějších vztazích EU“ poukázal na značný potenciál kultury ve vnějších vztazích Evropské unie. V roce 2016 přijal Parlament [usnesení o mezikulturním dialogu](#). V návaznosti na společné sdělení Komise a ESVČ nazvané „[Směrem ke strategii EU pro mezinárodní kulturní vztahy](#)“ přijal Parlament v červenci 2017 [usnesení](#), které vypracoval Výbor pro zahraniční věci (AFET) společně s Výborem pro kulturu a vzdělávání (CULT). V něm poslanci doporučili vypracovat účinnou strategii EU pro mezinárodní kulturní vztahy, která by byla financována na základě samostatné rozpočtové položky EU, zahájit program EU pro mezinárodní mobilitu a vytvořit program víz pro pracovníky v kulturním odvětví.

Parlament jakožto spoluvůrce právních předpisů přijal návrh Komise, aby byla iniciativa Evropská hlavní města kultury otevřena také zemím ESVO a EHP a aby se rok 2018 stal Evropským rokem kulturního dědictví. V předchozím volebním období utvářel označení „Evropské dědictví“ a podílel se na práci na směrnici o navrácení kulturních statků nezákonně vyvezených z území členských států. Parlament se otázkou kulturního dědictví zabýval rovněž ve svém usnesení z roku 2015 nazvaném „[Na cestě k integrovanému přístupu ke kulturnímu dědictví pro Evropu](#)“, přičemž poukázal na úlohu kulturního dědictví z hlediska hospodářského růstu a vytváření pracovních míst. Dne 20. ledna 2021 přijal Parlament [usnesení o dosažení skutečného politického odkazu Evropského roku kulturního dědictví](#), které je založeno na zprávě výboru CULT z vlastního podnětu. V této zprávě vyzývá Komisi a členské státy, aby v rámci veškerých diskuzí o evropském dědictví zintenzivnily úsilí o ochranu a prosazování jazykové rozmanitosti v digitálním věku, včetně kulturního dědictví menšin nacházejících se v Evropě, a podporovaly tradiční evropské a celoevropské kulturní akce.

Při jednáních o programu Kreativní Evropa na období 2014–2020 a 2021–2027 a v rámci každoročního rozpočtového procesu Parlament setrval bojoval za navýšení rozpočtových prostředků vyčleněných na kulturní a tvůrčí odvětví. Při jednáních o víceletém finančním rámci na období 2014–2020 a 2021–2027 a v rámci každoročního rozpočtového procesu Parlament setrval bojoval za navýšení rozpočtových prostředků vyčleněných na kulturní a tvůrčí odvětví, zejména pak na program Kreativní Evropa. V návrhu stanoviska k návrhu nového víceletého finančního rámce na období 2021–2027, který předložila Komise a o němž se hlasovalo v říjnu 2018, vyzval výbor CULT ke zdvojnásobení zdrojů pro nový program Kreativní Evropa (2021–2027). Dne 14. prosince 2020 bylo dosaženo dohody o financování tohoto programu ve výši 2,2 miliardy EUR, což představuje 36% navýšení jeho stávajícího rozpočtu. Pokud jde o pozměňovací návrhy k návrhu Komise týkajícímu se programu Kreativní Evropa na období 2021–2027, o nichž se hlasovalo na plenárním zasedání v březnu 2019, Parlament navrhl, aby byly prostředky rozděleny do různých částí programu v procentech namísto použití číselných údajů, čímž by se zajistil zvláštní přiděl pro projekty založené na spolupráci v oblasti kultury. Kromě toho poslanci EP navrhli změny, jejichž cílem je zajistit větší podporu konkurenceschopnosti tvůrčího

trhu a větší inkluzivitě a informovat o významu kultury pro rozvoj evropských občanů a evropské společnosti. Dohoda mezi Parlamentem a Radou byla schválena na schůzi výboru CULT dne [11. ledna 2021](#). Při hlasování dne 10. května 2021 se výbor vyslovil pro to, aby bylo [doporučeno schválení tohoto textu](#), který byl formálně přijat na plenárním zasedání dne 19. května 2021.

Poslanci EP nedávno vyzvali k odpovídající a cílené finanční podpoře, která by zmírnila krizi v kulturním a kreativním odvětví, zejména v důsledku pandemie COVID-19, a pomohla těm, kteří jsou v něm zaměstnáni. Tato otázka byla v květnu 2021 nadnesena během plenární rozpravy před závěrečným hlasováním o programu Kreativní Evropa na období 2021–2027. Kromě toho ve zprávě z vlastního podnětu o situaci umělců a oživení kultury v EU, o níž v září 2021 [hlasoval výbor CULT](#), a v příslušném [usnesení](#), které bylo přijato na plenárním zasedání dne 20. října 2021, vyzvali poslanci EP k vytvoření „evropského statusu umělce“. Ten by vedl ke stanovení společného rámce pracovních podmínek a minimálních norem pro umělce a kulturní pracovníky ve všech zemích EU.

Dne 8. března 2022 přijal Parlament [usnesení o úloze kultury, vzdělávání, sdělovacích prostředků a sportu v boji proti rasismu](#), které vychází ze [zprávy výboru CULT z vlastního podnětu](#). V této zprávě byly země EU vyzvány k přijetí opatření, jež by řešila strukturální příčiny rasismu a diskriminace v EU. Obsahovala i výzvu členským státům, aby se dohodly na navrhované [směrnici proti diskriminaci](#), která je v Radě zablokována od roku 2008.

Kvůli současné situaci na Ukrajině požádal výbor CULT Evropského parlamentu o vypracování [studie](#) týkající se ochrany kulturního dědictví v případě ozbrojeného konfliktu.

Katarzyna Anna Iskra
10/2023

